

AVUKATLARDA TÜKENMİŞLİĞİN NEGATİF DUYGUYA OLAN ETKİSİNİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİYLE (YEM) ARAŞTIRILMASI*

Hüriyet BİLGE*

Öz

Çalışmanın temel amacı avukatların tükenmişlikleri ve negatif duyguları arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeliyle (YEM) araştırılmasıdır. Bu amaçla LİSREL 8.8. kullanılarak bir yapısal eşitlik modeli (YEM) geliştirilmeye çalışılmıştır. Geliştirilen YEM modelinin uygunluğu çeşitli uyum kriterleri dikkate alınarak tartışılmış ve belirlenmiştir. 162 avuktan elde edilen veriler Maslach Tükenmişlik (MBI) ve Negatif Duygu ölçeklerinin faktör yapıları doğrulayıcı faktör analiziyle (DFA) test edilmiştir. YEM'den elde edilen sonuçlar çerçevesinde avukatların müvekkileri ve tüm çevresindekilerle ilişkilerini tüketmeleri ya da tamamen arttırmaları durumunun onları negatif duyguya yöneltebileceği ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte çalışmada, avukatların yakın çevresindekilere karşı hissizleşmeleri, onları negatif duyguya itebileceği konusunda bir kanıt elde edilememiştir. Ayrıca avukatların kişisel başarıları arttıkça negatif duygudan uzaklaşmaları söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, negatif duygu, avukat ve yapısal eşitlik modeli.

* Bu makale, 2-5 Kasım 2017 Kemer-Antalya'da düzenlenen Uluslararası Türk Dünyası Stratejik Araştırmalar Kongresi (TUDSAK)'nde sunulmuş çalışmanın düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Bankacılık Finans Bölümü, hurriyet.bilge@gmail.com

AN INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF BURNOUT ON NEGATIVE AFFECT AMONG THE LAWYERS BY THE STRUCTURAL EQUATION MODELING

Abstract

The main aim of the study is to investigate the relationship between burnout and negative affect of lawyers with a structural equation model (SEM). For this purpose LISREL 8.8. was used to test a structural equation model (SEM). The appropriateness of the developed SEM model has been discussed and determined by taking into account various compliance criteria. The attainment scores of 162 attorneys were tested by confirmatory factor analysis (CFA) of factor structures of Maslach Burnout (MBI) and Negative Affect scales. The results obtained from the SEM suggest that, if lawyers consume their involvement with the clients and the whole environment, or increase the level of this involvement entirely may lead to negative affects. However, no evidence has been found that the insensitivity to immediate environment may lead to negative affects. Also, as the personal accomplishments of lawyers increase, they tend to move away from negative affects.

Keywords: *Burnout, negative affect, lawyers and structural equation model.*

1. GİRİŞ

Avukatlık, müvekkilleriyle sıklıkla etkileşime girilmesini zaman zaman çok karmaşık yasal konuların dikkatlice analizlerini, önemli kararlarda azimli olmayı, psikolojik taleplere cevap verebilmeyi gerektiren ve toplum içerisinde çok önemli bir yere sahip profesyonel hizmeti içeren bir meslek koludur (Jackson vd, 1987). Ülkemizde, hukuk fakültesi sayısı ve mezunlarının çok sayıda olmasından dolayı avukatlık mesleğinde rekabet ve para kazanamama korkusu ister istemez genç avukatların bu mesleğe olan bakış açılarını negatife yönlendirmeleri yaşamlarında strese ve mutsuzluğu sürüklemektedir. Ayrıca, avukatlık mesleği bir gül bahçesinde değil genellikle icra-iflas, boşanma, ölüm vb. birçok istenmeyen alanlarda iş görüldüğü için, bazen ticari kaygı gerekçesiyle

istenmeyen davalar alınabilmekte ve bu tür durumlar avukatların üzerinde bir baskı oluşturabilmektedir. Tüm bunlara karşılık toplumsal adaleti sağlama gayreti, hak ve özgürlüklerin sağlanma çabası vb. durumlarda avukatlık mesleğini seçenlerde bir başarı duygusu sağlaması avukatlarda mutluluk ve başarı da getirebilecektir.

Tükenmişlik, genellikle hizmet veren profesyoneller arasında mesleki tehlikeler olarak ortaya çıkmakta ve daha çok hizmeti alan kişilerle yoğun temastan kaynaklanmaktadır. Tükenmişlik, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarının azalması gibi bir çeşit hizmet odaklı çalışanlar arasında görülebilen bir sendromdur. Hizmeti sunanların yoğun olarak ilişkide olduğu diğer insanlarla, özellikle rahatsızlık duyduğunda ya da problem yaşadığında, tükenmişlik bunlara karşılık kronik duygusal gerginliğe verilen bir cevaptır. Bu nedenle iş stresinin farklı bir türü olarak düşünülebilir; aslında tükenmişlik için benzersiz olan stresin hizmeti alan ile veren arasındaki sosyal etkileşimden kaynaklanmasıdır (Maslach, 2003). Günümüzde, avukatlık mesleği bireysel olmakla birlikte aynı zamanda işletme bazlı-kurumsal olarak da icra edilmekte ve müvekkiller aynı zamanda müşteri olarak görülmektedir. Tüm dünyada görülen dava sayıları artmakla beraber avukatlık mesleğini yapacak kişilerin ve kurumların sayıları da çok daha fazla artmıştır. Süreç, ister istemez avukatların ve bağlı olduğu kurumların müvekkillerine karşı daha farklı davranmalarını bir anlamda hizmet sunan profesyoneller ve kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Avukatlık mesleğini yapanların sayıları arttıkça hukuk mesleğindeki rekabet artmakta ve bunlarda daha fazla baskı ve stres meydana getirmektedir. Hukuk mesleğinin çok stresli olabileceği, sağlık ve kişisel yaşam için zararlı olabileceğinin yaygın bir şekilde kabul edilmesine rağmen, avukatların tükenmişlikleri üzerine yapılmış ampirik çalışma sayısı ulusal ve uluslararası literatürde yok denecek kadar azdır. Çalışmanın temel amacı, tükenmişlik

arttıkça negatif duygulanım artacaktır "önsavını" doğrulamaya çalışmaktır. Önsavları gerçekleştirebilmek için çalışmada avukatların tükenmişlikleri ve negatif duygulanımları arasında nedensel bir ilişkinin varlığını bir YEM önererek araştırma uygulanmıştır. Çalışma İzmir-Manisa Barosuna kayıtlı avukatlardan elde edilen veriler Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MBI) ve Negatif Duygu Ölçeği boyutlarının belirlenmesi için LISREL 8.8. ile DFA yapılmıştır. Çalışmada tükenmişliğin alt boyutları ile tek boyut olarak alınan negatif duygu arasında öngörülen ilişki için bir YEM önerilmiş ve önerilen modelin uygunluğu çoklu uyum ölçütleri ile test edilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Tükenmişlik

Maslach-Jackson (1981) ve Eelen vd.'nin (2014) çalışmalarında ortaya koydukları tükenmişlik tanımında, iş ortamındaki bireylerin yoğun stres baskılaması ve onların çalışma koşulları ve ivmelerinden kaynaklanan duygusal bitkinlik, duyarsızlaşma ve özgüven azalımı olarak ortaya çıkmakta ve gözlenebilmektedir. Tükenmişlik kavramı daha çok, insanlarla yüz yüze ilişki ve iletişim gerektiren iş kollarında görülebilmekte ve yaşanmaktadır.

Tükenmişlik kavramı ilk kez, örgütsel stres üzerinde uzun yıllar önemli çalışmaları olan klinik psikolog Herberg Freudenberger tarafından belirlendiği, ortaya atıldığı ve incelendiği bilinmektedir. Freudenberger (1974) makalesinde bireyin yaptığı işte başarısız olması, olumsuz yönde etkilenmesi, motivasyonunun azalması veya doyurulmayan istekler sonucunda bireyde meydana gelen tükenmişlik sendromu durumunun ortaya çıkmasıdır. Freudenberger (1974), tükenmişliği, bireylerin çok yoğun ve duygusal açıdan olumsuz etkileyici çalışma sonucu artık iş gereklerini yapamaz bir duruma gelmelerini anlatan duygusal tükenme olarak tanımlamıştır (Leiter, 1991).

Jackson vd.'nin (1987) Amerika'da 391 avukat üzerinde yaptıkları çalışmalarında tükenmişliğin üç boyutunu çeşitli iş koşullarıyla ilişkilerini araştırmışlar ve duygusal tükenmenin rol çatışması ve niceliksel iş yüküyle önemli derecede ilişkili olduğunu ve duyarsızlaşmanın ise yine rol çatışması ve karar verme politikalarıyla ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Aynı çalışmada avukatların kişisel başarılarının ise daha çok sosyal destek ile ilişkili olduğu tahmin edilmiştir. Jackson vd.'nin (1987) ABD'de ve Tsai vd.'nin (2009) Tayvan'da yaptıkları araştırma sonuçları, avukatların daha yüksek mesleki stres ve tükenmişlik yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle dava açan avukatlar, yüz yüze kişisel temas ve çatışma sıklıkla yaşamakta, dava açmayan (kurum adına çalışan avukatlara) kıyasla müvekkilleri ile ilgili tükenmişlik riski taşımaktadırlar.

İncelenen literatürde avukatların tükenmişliği üzerine çalışma çok az sayıdadır; bu bağlamda Yunanistan'da avukatlar üzerine çalışma yapan Platsidou ve Salman (2012), avukatların orta düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını ve tükenmişliğin yaşanmaması için duygusal zekanın avukatların iş tatminleri ve doyumlarını arttırmada önemli rol oynadıklarını belirlemişlerdir.

Arsıntaş vd.'nin (2016), Diyarbakır barosunda kayıtlı avukatların mesleki tükenmişlik ve işkoliklik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yaptıkları çalışmada, avukatların işkoliklik seviyeleri arttıkça tükenmişlik seviyelerinin de arttığını ortaya koymuşlardır. Tayvan'da 2008 finansal krizin finansal piyasalarda çalışanlar ile davaya giren avukatlar üzerindeki etkisi olarak stres ve stresin sonucunda tükenmişlik yaşayıp yaşamadıklarını Tsai ve Chan (2011) araştırmışlardır. Araştırma sonucunda 2008 finansal krizin avukatlar ve finansal piyasa çalışanları üzerinde eşit etkileme yapmamıştır. Avukatların psikososyal çalışma koşulları stres ve tükenmişliği hafifletirken, finansal piyasa çalışanlarında, psikososyal çalışma koşulları stres ve tükenmişliği önemli derecede arttırdığı görülmüştür.

2.2. Negatif Duygu

Örgütsel ve bireysel yaşamda duygular son dönemlerde önemini arttırmakta ve birçok araştırmacı tarafından araştırma konusu haline getirilmektedir. Bireylerin yaşadıkları bazı duygu tabanlı olaylar onların davranışlarını etkilemekte ve çevrelerine verecekleri tepkileri belirlemektedir. Geçici veya belirli bir süre negatif duygular bireyin o andaki davranışları üzerinde etkili olabilmektedir (Özdevecioğlu, 2004). Bu bağlamda negatif duygulanım üzerine yapılan araştırma sayısı işletmecilik literatüründe yok denecek kadar azdır.

Çalışanların duygu değerlendirmesi, tek boyutta ele alınırken, daha sonraki zamanlardaki çalışmalarda (Russell, 1980; Watson, Clark ve Tellegen, 1984; Zevon ve Tellegen, 1982) duygunun birbirinden bağımsız pozitif ve negatif duygu olarak iki temel boyuttan meydana geldiği öngörülmüştür (Gençöz, 2000, s. 20). Çalışmada kullanılan negatif duygu, daha çok hizmet alanında çalışanların kişisel ve işten kaynaklanan stres, korku, tatmin olamamasıyla ortaya çıkan duyguların harekete geçmesi olarak dikkate alınmıştır.

Brackett vd.'nin (2010) çalışmalarında İngilizce öğretmenlerinin tükenmişlik ve iş tatminleri arasındaki ilişkiyi öğretmenlerin duygularını düzenleyebilmeleri bağlamında ele almışlardır. Elde ettikleri sonuçlar; öğretmenlerin negatif duygu yaşamışlıklarını iyi yönetebilirlerse stres yönetimi ve iş doyumları olumlu yönde değişecektir. Pozitif duyguların da uyarlanabilir bir işlevi vardır; stres ve buna bağlı tükenmişliğe karşı bir tampon görevi görürler ve bu da öğretmenlerin tükenmeyi önlemek ve iş doyumunu artırmak için gerekli entelektüel ve sosyal kaynakları elde etmesine yardımcı olabilecektir.

Rose vd.'nin (2004) agresif davranışlara ve hizmet sunanların tükenmişliğine karşı negatif duygusal tepkiler konusunda yaptıkları çalışmada, hizmet sunanların sahip olduğu negatif duygular onlarda saldırgan davranışlara ve

tükenmişliğe götürebildiğini öngörmüşlerdir. Dolayısıyla, bunlardan birinin varlığı muhtemelen diğerinin de göstergesi olacağını ve ayrıca yoğun stres altındaki ya da tükenmişlik yaşayan bu kişiler agresif davranışlarla karşılaştıklarında güçlü negatif duygusal tepkiler yaşamaları da muhtemel olacaktır.

3. YÖNTEM

Bu araştırma, İzmir ve Manisa il merkezlerinde faaliyetlerini sürdüren avukatlarda tükenmişlik ile negatif duygu arasındaki çok değişkenli ilişkiyi araştırmak için tasarlanmıştır. Tükenmişliğin alt boyutları bağımsız gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Tek boyutlu negatif duygu boyutu ise gizil bağımlı değişken olarak belirlenmiş ve tükenmişlik ile negatif duygu arasındaki ilişkiyi betimlemek için bir model önerilmiştir.

3.1. LISREL ile Yapısal Eşitlik Modellemesi

Sosyal konularda meydana gelen olayların gerçek nedenlerini daha iyi anlayabilmek ve yansıtabilmek için model önermek ve kurmak önemlidir. Araştırmacı için genelde olayları kavramak, tahmin etmek, kontrol etmek ve dolayısıyla belirlenen problemlere çözümler getirmek amacıyla modelin kurulması ve de geliştirilebilir olması yeni bilimsel çalışmalara yeni perspektifler sunabilmesi açısından önemlidir (Ayyıldız ve Cengiz, 2006). YEM araştırmacılar tarafından bir hipotezin kantitatif bir testini sağlayan çeşitli teorik modellerdeki gözlemlenen ve gizli değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır. Temel olarak çeşitli teorik modellere hipotezler belirlenir ve YEM’de test edilir. Örneğin bir eğitim araştırmacısı bir öğrencinin ev ortamının okuldaki ve daha sonraki yaşamındaki başarısını etkilediğini varsayabilir ve hipotezini ortaya koyabilir. Burada YEM’in amacı teorik modelin örnek veriler tarafından desteklenip desteklenmediğini test etmektedir. Örnek veriler teorik modeli

destekliyorsa, kuramsal modeller arasında varsayımsal ilişkiler bulunur. Örnek veriler teorik modeli desteklemiyorsa alternatif bir model/modellerin belirlenmesi ve test edilmesi gerekecektir (Schumacker ve Lomax, 2016, 1-2). YEM, varyans, kovaryans, faktör ve yol analizi, simultane/eşzamanlı denklem ve tekrarı olmayan modellemenin ekonometrik modelleri, çok boyutlu/düzeyle modelleme ve gizli/örtük büyüme eğrileri modellemesi gibi yaygın olarak kullanılan istatistiksel modellerin genel bir modellemesi olarak görülebilir. (Bowen ve Guo, 2012).

Yapısal eşitlik modeli (YEM) biyologların, ekonomistlerin, pazarlamacıların ve sağlık araştırmacılarının yanısıra sosyal, davranış ve eğitim bilimcilerinin de kullandıkları bir yöntem bilimidir. YEM gözlenen ve gözlenemeyen/(gizil-latent) değişkenler arasındaki nedensellik ve karşılıklı ilişkilerin birlikte alındığı modellerin test edilmesi için genellikle kullanılan çok yönlü yöntem bilimidir. Teknik açıdan ele alındığında YEM, doğrusal yapı eşitliğindeki bilinmeyen parametrelerin tahmin edilmesinde sıklıkla kullanılır (Çelik ve Yılmaz, 2013; Kline, 2011; Raykov Marcoulides, 2012).

Yapısal Eşitlik Modelinde çeşitli uyum iyiliği indeksleri kullanılmak mümkündür. Uyum indekslerinin teorik model ile gerçek elde edilen veriler arasındaki uyumu değerlendirmede birbirlerine göre güçlü ve zayıf yönlerinin olmasıyla ortaya konan modelin uyumunun ortaya çıkarılması için birçok uyum indeksi değerinin araştırmalarda kullanılması önerilir (Sümer, 2000). Model uyumluluğunun asıl amacı, verilerin modele ne kadar iyi uyduğunu belirlemektir. Araştırmacı, belirlenen modelin tahmin edilen model kovaryansını, elde edilen verilerin örnek kovaryans matrisi ile karşılaştırmak ister (Uyum indekslerinden en sık kullanılanları Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness), İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI),

Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residuals, RMR veya RMS) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü'dür (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA). GFI, CFI, NFI, RFI, IFI ve AGFI indeksleri için kabul edilebilir uyum değeri 0.90 ve mükemmel uyum değeri 0.95 olarak kabul edilmektedir (Bentler ve Bonett, 1980; Hox ve Bechger, 2003, 363;). RMSEA için ise 0.08 kabul edilebilir uyum, ve 0.05 mükemmel uyum değeri olarak kabul edilmiştir. Ki-kare/serbestlik derecesi değerinin 3'ten küçük olması kabul edilebilir uyumun olduğunu göstermektedir. RMSEA değerinin 0,05'ten küçük olması mükemmel uyumu, $0,05 < RMSEA < 0,1$ değeri ise kötü uyumu göstermektedir. SRMR değerinin 0,05'ten küçük olması mükemmel uyumu, $0,05 < SRMR < 0,1$ değeri ise kötü uyumu göstermektedir (Hox ve Bechger, 2003, 364; Schermelleh & Engel vd., 2003, 31-33; Wang ve Wang, 2012; Yılmaz vd., 2009, 5).

3.2. Ölçme Aracı

Çalışmada kullanılan tükenmişlik ölçeği Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ve Ergin (1992) tarafından Türkçe'ye çevrilen Maslach Tükenmişlik Ölçeğinden elde edilmiştir. Ölçeğin çok sayıda çalışmada güvenilirliği ve geçerliliği onaylanmıştır (Birdir ve Tepeci, 2003). Yine çalışmada kullanılan ikinci ölçek olan Negatif Duygu Ölçeğinin ülkemizdeki geçerliliği Gençöz (2000) tarafından yapılmıştır. Çeşitli sektörlerde yapılan çalışmalarda da ölçeğin güvenilirliği ve geçerliği sağlanmıştır (Pala ve Tepeci, 2014; Tarkan ve Tepeci, 2007). Avukatların tutum ve ifadelerine katılımları 5'li Likert ölçeği kullanılarak ölçümü yapılmıştır. Katılımcıların ölçme aracını cevaplandırmalarında, maddelerin açıkladığı durumların gösterilme derecesine göre "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum", "Tamamen Katılıyorum" şeklinde düzenlenmiştir.

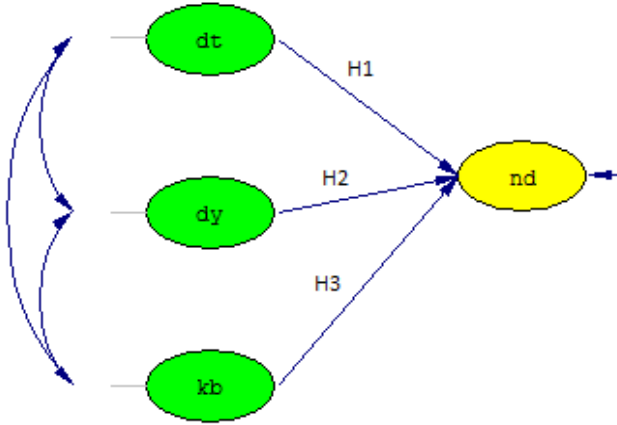
3.3. Örneklem ve Araştırmanın Demografik Yapısı

Araştırmanın ana kütesini "2016-2017 yılı içinde İzmir ve Manisa merkezde çalışan avukatlar oluşturmaktadır. Araştırma örnekleme kolayda örneklem yoluyla, belirlenen zaman dilimi içerisinde çalışmakta olan ve anketi internetten mail yoluyla ve yüz yüze olarak dolduran 162 avukattan oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların %38,9'u kadın, %61,1'i erkek; %38,3'ünün yaşı 23-33 arasında, %28,4'nün yaşı 34-43 arasında, %27,1'nin yaşı 44-53 arasında ve %6,2'si ise 54 ve yukarı yaşlardadırlar.

Aylık kazançları 1000-5000 arasında ifade edenlerin oranı %44,4, 6000-10000 arasında %34, 11000-20000 arasında 20,4 ve 21000 üstü belirtenlerin oranı ise %1,2 dir; avukatların %57,4'ü meslekte çalışma süreleri 1-10 yılları arasında, %28,4'ü 11-20 yıllar arasında ve %14,2'si 21 yıl ve üstünde çalışmaktadırlar. Avukatlık mesleğini %6,8'i rastlantısal olarak, %72,8'i isteyerek ve %20,2'si yakınlarının etkisiyle seçmişlerdir. Avukatların, sosyal yaşama katılımları çok az diyenlerin oranı %36,4, orta %50,1 ve sosyal yaşama fazla katılıyorum diyenlerin oranı ise %23,5 civarında; %57,4'ü evli, %33,3'ü bekar, %6,8'i boşanmış ve %2,5'i ise duldur.

3.4. Araştırma Modeli ve Önsavlar

Araştırmada, İzmir-Manisa merkezde çalışan avukatlara ait tükenmişlik algılarının negatif duygu hislerini etkilemesinin kuramsal model önerisi, Şekil 1'de tanımlanmıştır. Modelde (nd) bağımlı gizil (latent) değişken ve (dt), (dy) ve (kb) ise bağımsız gizil (latent) değişkenler olarak tasarlanmıştır.

Şekil 1: Tükenmişlik ile negatif duygu arasındaki ilişki için önerilen model

Önerilen model Şekil 1’de yer alan faktörler “dt: Duygusal Tükenmişlik”; “dy: Duyarsızlaşma”; “kb: Kişisel Başarı”, “nd: Negatif Duygu” olarak verilmiştir. Şekil 1’de verilen yapısal modelden yararlanarak aşağıdaki önsavlar oluşturulabilir; H₁: Avukatların duygusal tükenmişliklerinin negatif duyguları üzerine anlamlı ve arttırıcı etkisi vardır, H₂: Avukatların duyarsızlaşmalarının negatif duyguları üzerine anlamlı ve arttırıcı etkiye sahiptir., H₃: Avukatların kişisel başarılarının negatif duyguları üzerine anlamlı ve azaltıcı bir etkiye sahiptir.

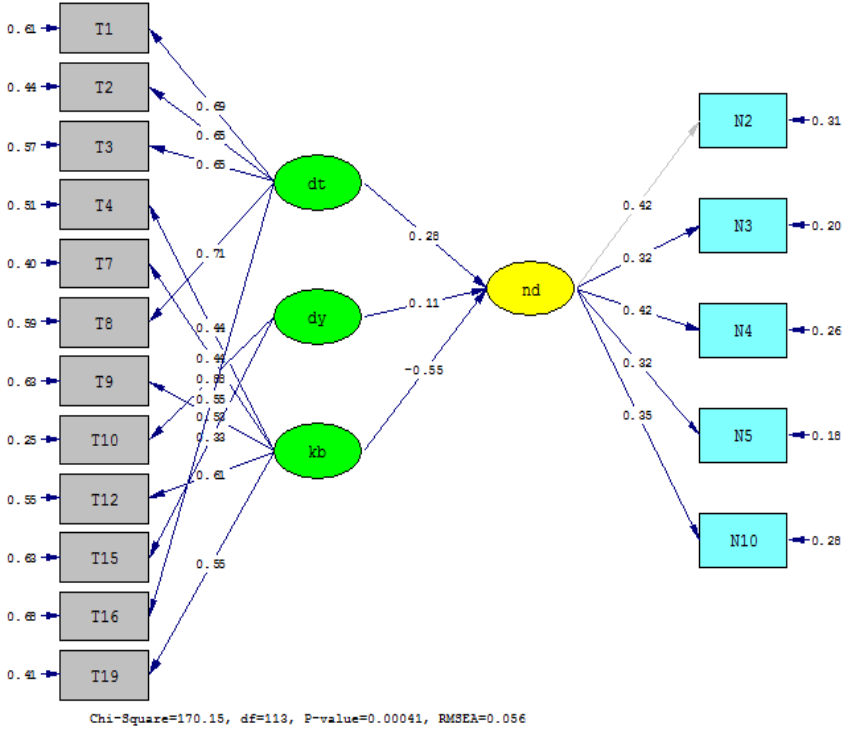
4. Bulgular

4.1. Tükenmişlik-Negatif Duygu Modeline İlişkin DFA

Avukatlarda tükenmişlik ile negatif duygu arasındaki ilişkinin betimlenmesi için önerilen YEM sonuçları Şekil 2’de verilmiştir. LISREL 8.8 paket programıyla

bulunan modelin uyum ölçütleri $\chi^2 = 178,25$ d.f = 113; $\chi^2/s.d. = 1,58$; RMSEA = 0,056; NF I = 0,86; NNFI = 0,93; PNFI = 0,71; CFI = 0,92; IFI = 0,94; RFI =

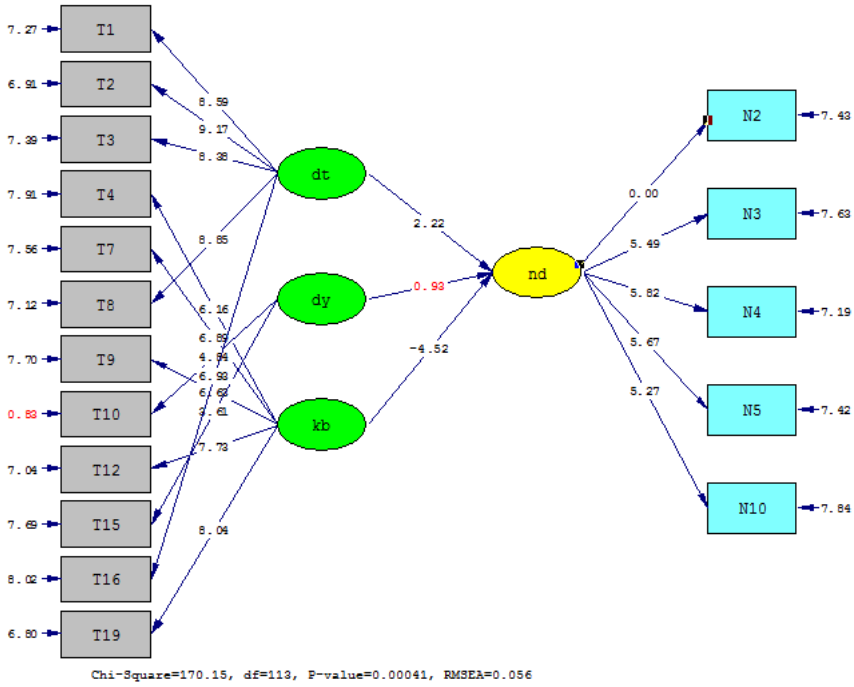
0,83; SRMR = 0,063; GFI = 0,89; AGFI = 0,85 olarak hesaplanmıştır. Uyum ölçütleri incelendiğinde önerilen YEM'in "kabul edilebilir sınır değerleri" arasında olduğu görülmüştür.

Şekil 2: Avukatlarda tükenmişlik ile negatif duygu arasındaki ilişkinin betimlenmesi için önerilen YEM tahmini sonuçları

Önerilen modelde "dt" ye ilişkin faktör boyutları incelendiğinde, "T8: Yaptığım işten yıldığımı hissediyorum ve T1: işimden soğuduğumu hissediyorum" tutum ifadelerinin en yüksek faktör yüklerine (0,71 ve 0,69) ve R^2 değerleri ise (0,50 ve 0,48) sahip olduğu görülür. En yüksek iki faktör yüklerindeki tutum maddelerine baktığımızda avukatların, müvekkillerinin tüm sorunlarına çözüm

bulmaya fazlasıyla gayret ederlerken, aynı zamanda yaptıkları mesleklerinde de tükendikleri görülmektedir. Modelde “dy” ya ilişkin faktör boyutları incelendiğinde, “T10: Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim” tutum ifadesinin en yüksek faktör yükü (0,88) ve R^2 değeri ise (0,77) sahip olduğu görülür. “dy” faktöründeki en yüksek tutum maddesine baktığımızda avukatların müvekkillerine karşı yine “dt” faktöründe işine karşı soğumasına ve yılmasına karşılık bu faktörde müvekkillerine karşı çok sertleştiği görülmektedir. Önerilen modeldeki diğer “kb” faktör boyutları incelendiğinde, “T12: Çalışmaya başlarken genelde kendime “Çok şeyler yapabilecek güçteyim ve T19: İşte başarılı olduğuma inanıyorum” tutum ifadelerinin en yüksek faktör yüklerine (0,61 ve 0,55) ve R^2 değerleri ise (0,37 ve 0,30) eşit olduğu görülür. Modeldeki bağımlı değişken olarak kabul edilen “nd” faktör boyutları incelendiğinde, “N2: Ben mutsuz biriyim ve N4: Genel olarak ürkmüş davranırım” tutum ifadelerinin en yüksek faktör yüklerine (0,42 ve 0,42) ve R^2 değerleri ise (0,18 ve 0,18) eşit olduğu görülür. Faktör yükündeki en yüksek iki tutumun bize gösterdiği net sonuç, avukatların genel olarak tükenmişlikleri ve işlerindeki başarı değerlerinin yüksek çıkmaması sonucu, yaptıkları işlerinde duygularının negatife yönlendiğini anlayabiliriz. Yapılan analiz sonucunda aşağıdaki yapısal eşitlikler elde edilmiş ve yorumlanmıştır:

Şekil 3: Avukatlarda tükenmişlik ile negatif duygu arasındaki ilişkinin betimlenmesi için önerilen YEM-t değerleri sonuçları

H1 önsavının testi için hesaplanan test istatistiği 2,22 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen değerlerin mutlak değeri 2 den büyük olması katsayının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ve elde edilen sonuç, H1 önsavının doğrulandığını gösterir. dt ve nd arasındaki regresyon katsayısı 0,28 olarak tahmin edilmiştir. Avukatlarda duygusal tükenmişlik arttıkça negatif duygulanım da artacaktır ve bu sonuç istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Aynı zamanda dt'deki bir birimlik artma nd'de 0,28 lik bir artışa neden olacaktır. H2 önsavının testi için hesaplanan test istatistiği 0,93 olarak elde edilmiş ve elde edilen değerlerin mutlak değeri 2 den küçük olması katsayının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ve H2 önsavının doğrulanmadığını gösterir. dy ve nd arasındaki regresyon katsayısı

0,11 olarak tahmin edilmiştir. Katsayının pozitif çıkması, avukatlarda duyarsızlaşma arttıkça negatif duygularda artacaktır fakat bu elde edilen sonuç istatistiksel olarak doğrulanamamıştır. Ayrıca analizde dy' deki bir birimlik artış nd' de 0,11 lik bir artışa neden olacaktır. H_3 önsavının testi için hesaplanan test istatistiği -4,52 olarak elde edilmiştir. Elde edilen değer mutlak değeri 2 den büyük olması katsayının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ve H_3 önsavının doğrulandığını gösterir. kb ve nd arasındaki regresyon katsayısı -0,55 olarak tahmin edilmiştir. Katsayının negatif çıkması İzmir ve Manisa illerinde çalışan avukatlarda kişisel başarı arttıkça negatif duygulanım azalacaktır anlamı taşımakta ve sonuç istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Aynı zamanda analizdeki bir birimlik azalma dt' de 0,55 lük bir artışa neden olacaktır. Buradaki ifade duygusal tükenme arttığında avukatlarda kişisel başarılarının azalabileceğini de göstermektedir.

5. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada, tükenmişliğin tüm alt faktörlerinin tek boyutlu negatif duyguya etkisi ölçülmüş ve bir model geliştirilmeye çalışılmıştır. YEM'de İzmir ve Manisa barosuna kayıtlı avukatların iş yoğunluğu ve iş streslerinin tükenmişliklerini tetikleyerek negatif duygulanım yaşayıp yaşamadıkları belirlenmiştir. Bu alanda ülkemizde ve tüm dünyada benzer bir çalışmaya ulaşılamamış sadece biraz benzerlikte olan, avukatlar üzerine yapılan çeşitli çalışmalar elde edilmiştir.

Araştırmada formüle edilen üç araştırma hipotezinden ikisi doğrulanmış biri ise doğrulanamamıştır. Yapılan analizler sonucunda avukatların duygusal tükenmişlikleri negatif duygulanımları arttırmakta ve kişisel başarıları ise negatif duygulanımlarını azaltmaktadır. Bunlara karşılık avukatların duyarsızlaşmaları negatif duygulanımı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamıştır. . İzmir ve Manisa Barosuna kayıtlı avukatların tükenmişliğin alt boyutu olan duygusal tükenmişliği yaşamakta ve bu durum onların negatif duygulanımlarını

tetiklemetedir. Sadece avukatların kişisel başarıları arttığında negatif duygulanımları azalmakta ya da avukatların negatif duygulanımları arttığında ise kişisel başarılarının azalacağını söyleyebiliriz.

Maslach ve Jackson (1981) tükenmişlik üzerine yaptıkları çalışmada, hizmet sunan bireylerin iş ortamlarında yoğun çalışma temposu ve stresten kaynaklanan duygusal anlamda bitkinlik, huzursuzluk, özgüven azalması durumunda, çalışmada ortaya konduğu gibi, negatif duygulanım yaşayabilecekleri ya da başarılı olduğunu hissettiğinde negatif duygulanım içinde olmayacağı varsayımı ortaya çıkmıştır. Çalışmadaki konuya tam benzer olmasa da Jackson vd.'nin (1987) Amerika'da 391 avukat üzerinde yaptıkları çalışmada rol çatışması ve niceliksel iş yüküyle önemli derecede ilişkili olduğunu ve sosyal destekleri fazla olan avukatların kişisel başarıyı yakaladıkları görülmüştür. Aynı çalışma ve Tsai vd.'nin (2009) Tayvan'da yaptıkları araştırma sonuçlarında adliyede dava açıp müvekkilleriyle ilişkili olan avukatların, kurum avukatlarına göre daha fazla mesleki kaygı içerdikleri ve bu duruma bağlı stres ve tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Rose vd.'nin (2004) agresif davranışlara ve hizmet sunan bireylerin tükenmişlik yaşamalarına karşı, negatif duygusal tepkiler verme konusunda yaptıkları çalışmada, yoğun stres altındaki ya da tükenmişlik yaşayan bu kişiler agresif davranışlarla karşılaştıklarında güçlü negatif duygusal tepkiler verdiklerini gözlemişlerdir. Benzer durum bu çalışmada da elde edilmiş ve duygusal tükenmişlik yaşayan avukatların negatif duygular sergileyebilecekleri öngörülmüştür.

Görüldüğü üzere ülkemiz ve dünya literatüründe avukatlar üzerine yapılan tükenmişlik ve bu konulara yakın diğer sosyal alanlarda çalışma ya yok ya da çok azdır. Buna bağlı olarak yaptığımız bölgesel çalışmanın sonuçlarını bilimsel anlamda kıyaslama şansımız çok fazla görülmemektedir. Bu bağlamda farklı bölgelerde avukatlar üzerine yapılan çalışmaların sayısının artırılması çok

önemlidir. Elde ettiğimiz sonuçlara göre avukatların topluma hizmet sunan önemli kişiler olmasıyla, bu kişilerin pozitif düşünceye sahip olabilmesi müvekkileri açısından da çok önemlidir. Müvekkileri genelde sıkıntılı ve sorunlarına çok kısa sürede çözüm arayanlardan oluştukları için bunlara pozitif bir yaklaşımla cevap verebilmek ve çözüm üretebilmek çok önemlidir. Bunun için öncelikle avukatların ekonomik sebeplerden dolayı yoğun çalışmaları düzenlenmeli, sosyal destekleri ve yaşamları daha pozitif yönde desteklenmeli ve Yunanlı araştırmacılar Platsidou ve Salman'nın (2012) elde ettikleri sonuç gibi avukatların tükenmişlik yaşamamaları için duygusal zekâlarını kullanabilmelerinin çok önemli olduğu belirtilebilir.

Avukatların tükenmişliği üzerine çalışma yapacak olan araştırmacıların öncelikle elde edecekleri örneklemin birim sayısını yeterince arttırabilecekleri bir örneklem metodunu belirlemeleri önemlidir. Çalışmamızda kolayda örneklem metodunu belirledik çünkü avukatların çok yoğun bir çalışma dönemine denk gelmesi sebebiyle anketleri cevaplama konusunda çok sorun yaşadık. Bu yüzden örneklemdaki birim sayımız biraz az olmuştur. Ayrıca yukarıda belirtildiği gibi farklı bölgelerdeki avukatların tükenmişliği üzerine çalışmalar yapıp karşılaştırıldığında daha somut sonuçlara ulaşmak mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Arslantaş, M., Soybaş, İ. & Yalçınsoy, A. (2016). İşkoliklik ile tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesi: avukatlar üzerine bir araştırma. *International Journal of Innovative Strategical Social Research*, 1/1, 11-18.
- Ayyıldız, H. & Cengiz, E. (2006). Pazarlama modellerinin testinde kullanılacak yapısal eşitlik modeli (yem) üzerine kavramsal bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11, 63-84.

- Bentler, P. M. & Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88, 588-606.
- Birdir, K., ve M. Tepeci (2003). Otel genel müdürlerinde tükenmişlik sendromu ve tükenmişliğin genel müdürlerin işlerini bırakma tutumlarına etkileri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 14 (2), 93-106.
- Bowen, N.K. & Guo, S. (2012). *Structural equation modelling*. Oxford: University Press.
- Brackett, M. A., Palomera, R., Mojsa-Kaja, J., Reyes, M. R. & Salovey, P. (2010). Emotion-regulation ability, burnout, and job satisfaction among British secondary-school teachers. *Psychology in the Schools*, 4, 406-417.
- Çelik, H.E. & Yılmaz, V. (2013). *Lisrel 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eelen, S., Bauwens, S., Baillon, C., Distelmans, W., Jacobs, E. & Verzelen, A. (2014). The prevalence of burnout among oncology professionals: oncologists are at risk of developing burnout. *Psycho-Oncology*, 23, 1415-1422
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin uygulanması. 7. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, 143-154.
- Freudenberger H.J. (1974). Staff burn-out. *Journal of social issues*. 30, 159-165.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
- Hox, J.J. & Bechger, T.M. (2003). An introduction to structural equation modelling. *Family Sciences Review*, 11, 354-373.
- Jackson, S.E., Turner, J.A. & Brief, A.P. (1987). Correlates of burnout among public service lawyers. *Journal of Organizational Behavior*, 8, 339-349.

- Kline, R.B. (2011). *Principles and practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Pres (Third Edition).
- Leiter, M. (1991). The dreams denied: professional burnout and the constraints of human service organizations. *Canadian Psychology*, 32(4), 547-555.
- Maslach, C. (2003). *Burnout: the cost of caring*. Cambridge MA: Malor Book.
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behaviour*. 2, 99-113.
- Özdevecioğlu, M. (2004). Duygusal olaylar teorisi çerçevesinde pozitif ve negatif duygusallığın alınan örgütsel adalet üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59, 181-202.
- Pala, T. ve Tepeci, M. (2014). Otel işletmelerinde çalışanların duygusal emek boyutlarının belirlenmesi ve duygusal emek boyutlarının iş tatmini ve işte kalma niyeti üzerine etkisi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(1), 21-37.
- Platsidou, M. & Salman, L. (2012). The role of emotional intelligence in predicting burnout and job satisfaction of Grek lawyers. *International Journal of Law, Psychology and Human Life*, 1, 13-22.
- Raykov, T. & Marcoulides, G.A. (2012). *A first course in Structural Equation Modelling*. New Jersey- Mahwah: Lawrance Erlbaum Associates (Second Edition).
- Rose, D., Horne, S., Rose, J. L. & Hastings, R. P. (2004). Negative emotional reactions to challenging behaviour and staff burnout: two replication studies. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 17, 219-223.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of Structural Equation Models: tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8, 23-74.

- Schumacker, R.E. & Lomax, R.G. (2016). *A beginner's guide to Structural Equation Modeling*. New York-London: Taylor & Francis (4. Baskı).
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: temel kavramlar ve örnek uygulama. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3, 49-73.
- Tarkan, G. ve Tepeci, M. (2007). Pozitif ve Negatif Duygu ile Çalışanların İş Tatmini ve İşte Kalma Niyetlerinin Çalışan Hırsızlığına Etkileri: Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrenci Algılamaları Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 4 (2), 6-15.
- Tsai F., Huang W. & Chan C. (2009). Occupational stress and burnout of lawyers. *Journal of Occupational Health*, 51, 443-450.
- Tsai, F. J. & Chan, C. C. (2011). The impact of the 2008 financial crisis on psychological work stress among financial workers and lawyers. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 84, 445-452.
- Wang, J. & Wang, X. (2012). *Structural equation modelling*. USA: Wiley Publication.
- Yılmaz, V., Çatalbaş, G.K. & Çelik, H.E. (2009). Kredi kartı kullanma niyetini etkileyen faktörlerin Yapısal Eşitlik Modeli'yle araştırılması. *Bankacılar Dergisi*, 68, 20-29.
- Ekşi, H. (2002, Mayıs). *Etkili karakter eğitimi müfredatı için stratejiler*. 2000'li Yıllarda 1. Öğrenme ve Öğretme Sempozyumunda sunulan poster bildirisi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Harputi, A. (1914). *Tarih-i ilm-i kelim*. İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası.
- Hutchby, Ian (1991). "The Organization of Talk on Talk Radio." Broadcast Talk. (Der.) Paddy Schannel. London: Sage. 154-178.
- İnalçık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*. Çev., Ruşen Sezer. İstanbul: YKY.

Kodish, B.I. (2003). What we do with language-waht it does with us. *ETC: A review of general semantics*, 60(1), 383-384. 06 Ocak 2008 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.

Odman, A. E. (2003), "Karşılaştırmalı Ekonomi-Politik: Meksika'da Popülizm ve Türkiye'de Devletçilik", 8.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 3-5 Aralık, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Attorneyship is a professional service job that has a crucial role in society, requires to be determined in important decisions and to be able to respond to psychological demands of the clients (Jackson et al., 1987).

In Turkey, high number of law faculties and graduates lead to high competition among attorneys and fear of not to be able to produce income, which both cause young attorneys to negatively perceive the attorneyship profession and as a result induce stress and unhappiness. In addition, attorneyship profession is usually deals with unpleasant areas such as execution-bankruptcy, divorce and death; and it is possible for attorneys to take unsolicited cases because of commercial anxiety, and such cases can lead to pressure on lawyers.

Burnout usually arises as occupational hazards among service professionals and is often due to intense contact with service recipients. Burnout is a syndrome that can be seen among service-oriented professionals, such as emotional exhaustion, depersonalization, and a decrease in personal achievement. Burnout is a response to chronic emotional distress, especially by service providers to other people whom they are heavily involved and particularly when service providers are uncomfortable or have problems. Therefore it can

be considered as a different kind of a work stress; its distinctiveness is due to the fact that the stress induces as a result of the interaction between the provider and the recipient (Maslach, 2003).

The main purpose of the study is to try to verify the hypothesis that the negative affectivity will increase as the burnout increases. In order to be able to carry out the hypotheses, a research was conducted by suggesting the existence of a causal relationship between the burnout of the lawyers and their negative affect by employing SEM. The data were obtained from attorneys registered in İzmir-Manisa Bars. LISREL 8.8 used for determining the dimensions of Maslach Burnout Inventory (MBI) and Negative Feelings Scale by conducting a CFA. In order to test the relationship between the sub dimensions of burnout and one dimensional negative emotion, a SEM was suggested and the model fit was tested with multiple goodness of fit measures.

Method

This research was designed to investigate the multivariate relationship between burnout and negative affect in lawyers operating in the province of Manisa and İzmir. Sub dimensions of burnout are defined as independent latent variables. One dimensional negative affect was identified as a latent dependent variable and a model was proposed to describe the relationship between burnout and negative affect .

Findings (Results)

Suggested SEM results for describing the relationship between burnout and negative affect in lawyers are as follows: Model fit results $\chi^2 = 178,25$ d.f =

113; $\chi^2 / s.d.$ = 1,58; RMSEA = 0,056; NF I= 0,86; NNFI = 0,93; PNFI = 0,71; CFI = 0,92; IFI = 0,94; RFI = 0,83; SRMR = 0,063; GFI = 0,89; AGFI = 0,85.

Test statistics for H1 hypothesis is calculated as 2.22. Since the absolute value of this result is greater than 2, it can be concluded that the coefficient is statistically significant which validates the H1 hypothesis. The regression weight between dt (emotional burnout) and nd (negative affect) is calculated as 0.28. As emotional burnout increases in lawyers, the negative affect will also increase and this result is statistically proven. At the same time, one unit increase in dy will cause a 0.28 unit increase in nd. The test statistic calculated for the H2 hypothesis is 0.93, and since the absolute value of the obtained value is less than 2, it can be concluded that the coefficient is not statistically significant and H2 hypothesis is not confirmed. The regression weight between dy (depersonalization) and nd (negative affect) is calculated as 0.11. The positive outcome of the coefficient means that an increase in depersonalization will also cause an increase in negative affect in lawyers, but this result is not statistically confirmed. At the same time, one unit increase in dy will cause a 0.28 unit increase in nd. The test statistic calculated for the H3 hypothesis is -4.52, and since the absolute value of the obtained value is greater than 2, it can be concluded that the coefficient is statistically significant and H3 hypothesis is confirmed. The regression weight between kb (personal accomplishment) and nd (negative affect) is calculated as -0.55. The negative outcome of the coefficient means that as the personal accomplishment increases in lawyers working in the provinces of Izmir and Manisa, the negative affect will decrease and this result is statistically proven. The goodness of fit results also reveals that the proposed SEM results are among the "acceptable limit values".

Conculusion and Discussion

In the study, effects of all sub-dimensions of burnout on one-dimensional negative affect were measured and a model was tried to be developed. In SEM analysis, It has been determined that whether the lawyers registered in İzmir and Manisa bar are experiencing negative affect because of the burnout syndrome by the triggering effects work intensity and work stress. Even though a similar study has not been found in the Turkish and global literatures, variety of other studies on lawyers are present.

In this study, two of the three research hypotheses are validated and one of them is rejected. As a result of the analyses, it can be concluded that the emotional burnout of lawyers increases their negative affect and their personal accomplishment reduces the negative affect. On the other hand, it has not been statistically determined whether attorneys' depersonalization increases their negative affect.

As it can be seen, the number of studies in Turkish and global literature on the burnout of lawyers and in other related social areas are very limited. As a result, the possibility of scientifically comparing the results of the conducted regional work is also limited. In this context, increasing the number of studies on lawyers in different regions is very important. According to the obtained results, since the lawyers are important public service providers, their positive attitudes are also critical for their clients. Considering the fact that lawyers have distressed and fast solution seeker clients, responding to these problems with a positive approach and to be able to provide solutions is very important. Therefore it can be stated attorneys' intense working conditions caused by economic distress should be regulated, their social and work life should be supported, and as the results obtained by the Greek researchers Platsidou and Salman (2012) reveal,

lawyers should be able to use their emotional intelligence in order not to experience burnout syndrome.